

SØNDRE ØSTFOLD TINGRETT

DOM

Avsagt: 07.06.2021 i Søndre Østfold tingrett, Halden

Saksnr.: 20-187442TVI-TSOS/THAL
20-143133TVI-TSOS/THAL

Dommer: Dommerfullmektig Eirik Jarnholt Rodahl

Saken gjelder: Negativt fastsettelsessøksmål for at nettselskap ikke har rett til å avbryte overføring av elektrisk energi

Mona Storm Andersen	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Gillian Raynes Godtfredsen	Advokat Hugo Pedersen Matre
Kristina Julia Arvidsson	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Sanna Marie Johansson	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Nils Jørgen Olsen	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Nils Petter Nilsen	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Øivind Jahn Jacobsen	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Jan Erik Winås	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Ulrikke Espelund	Advokat Hugo Pedersen Matre, Advokatfullmektig Anders Ødegård
Solvår Werenskiold	Advokat Hugo Pedersen Matre
mot	
Elvia AS	Advokat Mari Reitzel Bjerke v/advokatfullmektig Liv Heidi Pauline Elisabeth Sommerfelt Helle
Energi Norge	

DOM

Saken gjelder krav om fastsettelsesdom for at Elvia AS ikke har rett til å avbryte overføring av elektrisk energi på grunnlag av at saksøkerne motsetter seg installasjon av AMS-målere. Motsøksmålet fra Elvia AS gjelder krav om fullbyrdsdom for at saksøkerne skal gi selskapet tilgang til strømmålerne for avlesning, vedlikehold og utskifting.

Framstilling av saken

Den 11. november 2020 avsa Halden tingrett kjennelse i midlertidig forføyningssak (sak 20-163690TVI-HALD) mellom Nils Jørgen Olsen, Nils Petter Nilsen, Anne Grete Folkeseth, Sanna Marie Johansson, Kristina Julia Arvidsson, Kai Johny Andersen, Siw Cathrine Andersen, Thors Garage AS, Marianne Syversen, Mathias Ramfjord Johansen, Ulrikke Espelund, Øivind Jahn Jacobsen og Jan Erik Winås som saksøkere, og Elvia AS som saksøkt. Saken gjaldt begjæring om midlertidig forføyning for at Elvia AS skulle opprettholde strømleveringen til saksøkerne, til tross for at saksøkerne motsatte seg installering av AMS-målere. Begjæringen ble forkastet.

Den 23. desember 2020 innga nettkundene Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Marie Johansson, Kristina Julia Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jahn Jacobsen og Jan Erik Winås stevning med påstand om negativ fastsettelsesdom for at Elvia AS ikke har rett til å stenge av strømleveringen til eiendommene deres. Seks av saksøkerne fra sak 20-163690TVI-HALD hadde falt fra som saksøkere, mens Mona Storm Andersen hadde kommet til.

Den 28. januar 2021 fremmet Elvia AS motkrav med påstand om fullbyrdsdom for at saksøkerne plikter å gi Elvia AS tilgang til strømmålerne for avlesning, vedlikehold og utskifting.

Den 1. mars 2021 besluttet retten at sak 20-143133TVI-HED som stod mellom Gillian Raynes Godtfredsen og Elvia AS for Hedmarken tingrett skulle forenes med nærværende sak. Saken fikk nytt saksnummer, 20-14133TVI-TSOS/THAL. Det vil bli avsagt egen domsslutning for denne partskonstellasjonen. I det følgende behandles sakene samlet da tvistetemaet er det samme for begge saker.

Under saksforberedelsen meldte Solvår Werenskiold seg som saksøker. Det var ingen innvendinger til at Werenskiold trådte inn som part, og retten besluttet inntreden den 7. mai 2021, jf. tvisteloven § 15-3, jf. § 15-1. Den 27. april 2021 erklærte Energi Norge partshjelp i saken til støtte for Elvia AS etter tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b).

Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Marie Johansson, Kristina Julia Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jahn Jacobsen og Jan Erik Winås vil i det følgende omtales som saksøkerne der de opptrer i fellesskap, og ved etternavn der det gjelder én enkelt part. Elvia AS vil i det følgende omtales som Elvia eller nettselskapet.

Alle saksøkerne har tegnet nettleieavtaler med Elvia. Nettleieavtalen regulerer rettigheter og plikter mellom partene, og det er inntatt en stengingsrett i standardvilkårene §§ 7-1 og 7-2. Det er enighet mellom partene om at selskapets stengingsrett i standardvilkårene har samme innhold som forbrukerkjøpsloven § 48 a, og at forbrukerkjøpsloven § 48 a ved

eventuell motstrid får forrang. Retten vil derfor i det følgende forholde seg til vilkårene som oppstilles i forbrukerkjøpslovens § 48 a.

I Forskrift om måling, avregning, fakturering av netjtjenester og elektrisk energi, nettselskapets nøytralitet mv. (avregningsforskriften) er nettselskap (her Elvia) gitt pålegg om å installere avanserte måle- og styringssystemer (også kalt «smarte strømmålere», «automatisk strømmåler» eller «automatisk måleravlesning», heretter kalt AMS-målere). AMS-målere er et strømmålingsinstrument som registrerer en husstands strømforbruk på timesbasis og automatisk sender informasjon til nettselskapet. Fristen for installeringen var opprinnelig satt til 1. januar 2019, men har senere blitt utvidet til 1. januar 2021. Elvia har sendt ut informasjonsbrev til saksøkerne, og opplyst om mulighet for fritak fra kravet til installasjon. Elvia har fulgt de formelle varslingskrav som oppstilles i forbrukerkjøpsloven § 48 a annet ledd.

Det er uomtvistet at samtlige saksøkere opplever plager ved kontakt med strålekilder, og at dette kan knyttes til el-overfølsomhet. El-overfølsomhet er en populær betegnelse på symptomer som tilskrives overfølsomhet for elektriske eller magnetiske felt. Det er også enighet om at saksøkerne har en rekke akutte og kroniske helseplager. Under rettsmøtet ble retten forelagt en oversikt over saksøkernes symptomer. Saksøkerne Andersen og Godtfredsen forklarte om sine helseplager som oppstod etter at AMS-målere ble installert i boligene deres. Det var ingen innsigelser fra Elvia til at retten kunne anse saksøkernes helseplager for sannsynliggjort.

Sakens tvistetema er hvorvidt Elvia har rett til å stenge strømmen til saksøkerne fordi de nekter å installere AMS-målere i sine boliger. Den sentrale problemstillingen er om vilkårene i forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav a og b får anvendelse. Forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd regulerer et nettselskaps stengingsrett, mens bokstav a og b oppstiller unntak fra denne stengingsretten. Det må videre vurderes hvorvidt nettselskapet har leveringsplikt etter energiloven § 3-3 til tross for at vilkårene for stengingsrett i forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd er oppfylt. I motsøksmålet har Elvia begjært fullbyrdelsesdom for at saksøkerne plikter å gi nettselskapet tilgang til strømmålerne for avlesing, vedlikehold og utskifting.

Rettsmøte til muntlig sluttbehandling ble avholdt ved Søndre Østfold tingrett, rettssted Halden, den 19. til 21. mai 2021. Retten mottok partsforklaring fra to nettkunder, partsforklaring fra en representant for Elvia, forklaring fra en representant for partshjelper Energi Norge, syv sakkyndige vitner, og ett vitne. Det ble foretatt slik dokumentasjon som følger av rettsboken.

Saksøkerens påstandsgrunnlag

Saken har sin bakgrunn i at nettselskapet truer med å stenge saksøkernes tilgang på strøm. Begrunnelsen for stengingen er at saksøkerne nekter Elvia å installere trådløse AMS-målere i sine boliger, fordi de får smerter og plager av utstyr som kommuniserer trådløst og/eller utstyr som bidrar til "skitten strøm". Målerne er installert som ledd i et prosjekt for å effektivisere driften av strømnnettverket i Norge.

De helsemessige konsekvensene av teknologien i forbindelse med AMS-prosjektet er utilstrekkelig utredet, og omfattende forskning på feltet ikke er tilbørlig hensyntatt. Eksponering over tid for menneskeskapt elektromagnetiske felt gir økt risiko for alvorlige

helseskadelige virkninger. AMS-målere skaper slike felt på grunn av sine tekniske egenskaper og medfører helseplager både på miljø og mennesker. Dette begrunnes med erfaringer fra saksøkerne fra reaksjoner på eksponering for felt av ulike typer, og forskning som tilser at slike felt kan påføre akutte helseplager, og forverre allerede eksisterende helseplager.

AMS-målere med radiosender skaper et miljø der AMS-målerens mikrobølgede radiokommunikasjon, alene og/eller i samspill med andre miljøstressorer, gir forhøyet risiko for helseplager og –lidelser, akutt og over tid. Selv når målerens sender er fjernet/deaktivert, skaper måleren gjennom ulik kabelbunden spenningsstøy og overharmonisk støy (skitten strøm), et miljø som alene og/eller i samspill med andre miljøstressorer gir forhøyet risiko for helseplager og –lidelser, akutt og over tid. Dette skjer uavhengig av om målerne holder seg innenfor tekniske krav til Elektromagnetisk kompatibilitet (EMC), eller ikke.

De to fenomenene, mikrobølget radiokommunikasjon og skitten strøm, er nært beslektede fysiske fenomener som i begge fall vil spre seg i boligen der måleren er plassert. Ved normale situasjoner må dette påregnes å være til stede i form av elektromagnetiske felt med egenskaper som i relevant, publisert, fagfelleurdert forskning er funnet å gi ugunstig påvirkning av biologisk materiale. Dette gir forhøyet risiko for helseplager og –lidelser, selv ved intensiteter (normalt kalt «styrke», og målt bl.a. som nT, V/m og/eller $\mu\text{W}/\text{m}^2$) som ligger under gjeldende anbefalte grenseverdier. Slike ugunstige helsemessige resultater er etablert gjennom gjentatte, uavhengige forskningseksperimenter, in vitro så vel som forsøk in vivo, og støttes av epidemiologisk forskning og kan til dels begrunnes gjennom godt etablerte årsaksforklaringer. Ugunstige helsemessige resultater utgjør et klart og overveldende flertall av tilfanget av primærstudier, og slike resultater er etablert gjennom et omfattende tilfang av forskeres litteraturgjennomganger.

Dagens gjeldende anbefalte grenseverdier (i Norge) er utformet utfra retningslinjer som angir referanseverdier beregnet kun for å beskytte mot raskt foreliggende helseskader fra akutt oppvarming (radiofrekvensområder) og nerverestimulering som gir hallusinasjoner el.l. sensoriske inntrykk (lave frekvensområder). Disse retningslinjene inneholder et stort omfang unntak fra hva som faller inn under helsevirkninger som referanseverdiene skal beskytte mot.

Pulsing er en fellesbetegnelse som omfatter ulike former for brå variasjoner av det elektromagnetiske feltet, herunder signalmodulering, hyppige strømbrudd fra SMPS-type strømforsyninger, elektrisk støy fra elektronikk, overharmonisk støy, m.m. Det er i forskningen solid påvist som ekstra bioaktivt (egnet til å påvirke levende organismer). Pulsing er ikke hensyntatt i de gjeldende retningslinjene i Norge. Grenseverdiene for forbrukervern gir ikke høy nok gjennomsnittlig energiavsetning over tid og areal til å skape skadelig oppvarming. Pulsing i ulike varianter, som fra forskning er kjent for høy biologisk påvirkning, er tilstede både i AMS-målerens mikrobølgede radiosignaler og i deres skittenstrøm.

I forskningen innen medisin og biofysikk er det utstrakt aksepterte forklaringsmodeller for hvordan miljøstressorer, herunder mikrobølgede elektromagnetiske felt, ved intensiteter som ikke skaper oppvarmingsskader, påvirker biologien og skaper virkninger som observeres i epidemiologiske studier. De anvendte grunnlagene for fastsettelse av de i

Norge gjeldende retningslinjene for strålevern tar ikke hensyn til slike miljøstressorer, men avviser og neglisjerer disse forskningsfunnene.

De anvendte referanseverdiene/grenseverdiene for forbrukervern er gjort gjeldende som generelle grenseverdier, ved at de legitimeres gjennom kjeder av evalueringsprosesser i form av utvalgsbaserte litteraturgjennomganger/evalueringsprosesser.

Tilfanget av litteraturgjennomganger som hevder at ovennevnte forskning ikke bør legges vekt på og «ikke er sikker nok», legitimerer de i Norge fra Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (heretter DSA) anbefalte grenseverdier for mikrobølget radiokommunikasjon og for lavfrekvente elektromagnetiske felt. Disse litteraturgjennomgangene bygger på sterkt kritiserte evalueringsprosesser utført av utvalg som er under sterk internasjonal kritikk for næringstilknytning, ensidighet, faglig svake evalueringer, bruk av svak bevisføring basert på forskning som ikke finner skadesammenhenger, bruk av «mekanistiske» evalueringskriterier som ikke er tilpasset forskning på biologisk påvirkning, men forenklete fysikk-betraktninger, og basert på urimelige beviskrav for å være «sikre nok» bevis. Eksempler på dette er manifesterte skadevirkninger, absolutte, konsekvente funn og komplette årsaksforklaringer og påvist overførbarhet til mennesker. Slike eksempler kan ikke oppnås i empirisk biologisk forskning, langt mindre i forskning på biologiske komplekse reaksjoner, og på krav som gir uendelige muligheter for å forsinke innføringen av restriktive tiltak.

Vurderingene av «ingen sikre nok funn» av biologisk skade står i direkte konflikt, eller i skarp kontrast til, det store flertall av forskningsfunnene innen uavhengig forskning. Forskingen som gjør positive funn og derigjennom vitenskapsmetodisk har høyere beviskraft enn forskning som ikke gjør funn.

Påstander om at strålingen fra AMS-målerne er "svak og sjelden" skyldes feilmålinger, uegnede målemetoder, og tvetydig terminologibruk. Idet «svak stråling» innen strålevernet brukes om all ikke-ioniserende stråling under oppvarmingsintensiteter og *a priori*, men feilaktig antas ikke å kunne skade, vil påstander om at eksponering for slik stråling er ufarlig, være i strid med etablert forskning og med gjeldende normer for HMS og forbrukerbeskyttelse. Videre er det i konflikt med de grunnlagsdokumenter som norske anbefalte grenseverdier for eksponering hviler på. I dette grunnlaget understrekes en viss usikkerhet om virkninger. Innføringen av AMS-målere er derfor gjort på uforsvarlig vis, uten forutgående konsekvensutredninger av helse- og miljøaspekter ved de valgte teknologiene.

De aktuelle AMS-målerne tilfører bomiljøet uheldige og skadelige miljøegenskaper. At dette påtvinges beboerne, ettersom de ikke kan fjerne den miljøstressoren som mikrobølget radiokommunikasjon og skittenstrøm utgjør, uten samtidig å miste strømmen, er i strid med gjeldende lovverk. Det er juridisk og etisk uforsvarlig. Dette underbygges av at beboerne alternativt påføres betydelige investeringer i skjermings- og filteringsutstyr som de normalt ikke har kjennskap til behovet for, ikke har kjennskap til hvordan fungerer, eller hvordan de kan skaffe seg. Videre får en del personer akutte helseplager av disse målerne, selv når senderne er fjernet/deaktivert.

Saksøkerne har akutte helsemessige reaksjoner og/eller helseplager som passer inn i de symptomknipper (syndromer) som i fagfelleverdert, publisert forskning er funnet å kunne forårsakes av eller stimuleres av eksponering for menneskeskapte elektromagnetiske felt.

En situasjon som beboerne settes i ved påtvunget installasjon av nye målere, med eller uten aktiv mikrobølgesender, er også uheldig utfra et folkehelse- og samfunnsansvarsperspektiv.

De helsemessige konsekvensene som saksøkerne påføres er ikke en åpenbart urimelig innvending mot installasjon av ny måler.

Forbrukerkjøpsloven § 48 a er ikke anvendelig fordi den ikke utgjør et relevant unntak fra leveringsplikten Elvia har i energiloven § 3-3. Når Elvia bruker forbrukerkjøpsloven § 48 a som et kontraktmessig verktøy for å tvinge igjennom omstridt teknologi, vil ikke dette kunne gjøres gjeldende da tvisten mellom partene ikke fullt ut er gjensidig som i et normalt kontraktsforhold.

Vilkårene i forbrukerkjøpsloven er uansett ikke oppfylt da det ikke foreligger et vesentlig kontraktsbrudd. Det foreligger fare for liv og helse slik som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 48 a bokstav a, og innsigelsene til saksøkerne er ikke åpenbart grunnløse, jf. bestemmelsens første ledd bokstav b.

Når det gjelder motkravet er det ikke adgang til å nedlegge påstand om fullbyrdelse da det ikke kan kreves dom for rett til å kreve oppfyllelse av debtors ytelsesplikter. En kreditors rett til å kreve oppfyllelse er regulert i forbrukerkjøpsloven § 44 tredje ledd. Bestemmelsen gir ikke rett til å kreve at nettkundene skal overta tingen som skal leveres, i dette tilfellet en AMS-måler.

Saksøkernes påstand

Hovedkravet:

1. Elvia nett AS har ikke rett til å stenge av strømmen til Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, Gillian Raynes Godtfredsen og Solvår Werenskiold fordi de nekter Elvia å installere AMS-målere.
2. Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, Gillian Raynes Godtfredsen og Solvår Werenskiold tilkjennes sakskostnader.

Motkravet:

1. Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, Gillian Raynes Godtfredsen og Solvår Werenskiold frifinnes.
2. Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, Gillian Raynes Godtfredsen og Solvår Werenskiold tilkjennes sakskostnader.

Elvias påstandsgrunnlag

Saken gjelder hvorvidt Elvia har tilkomst- og disposisjonsrett over sine strømmålere og krav på å skifte ut gammelt måleutstyr med nytt, og om Elvia har rett til å stenge strømtilførelsen til saksøkerne som følge av at nettkundene motsetter seg installering av AMS-målere/nye strømmålere under henvisning til helsemessige bekymringer.

Elvia har tilkomst- og disposisjonsrett til strømmålerne i henhold til nettilknytningsavtalene som er inngått mellom saksøkerne og Elvia. Den samme retten følger også av avregningsforskriften § 3-1, og er lagt til grunn i forvaltningspraksis. Det er videre slik at forbrukerkjøpsloven gir Elvia rett til å stenge strømtilførselen til nettkundene som følge av at nettkunden motsetter seg installering av AMS-målere under henvisning til helsemessige bekymringer. Lovens øvrige vilkår for stenging må vurderes konkret for hver enkelt nettkunde. Generelt bestrider Elvia at anførsler om helsefare forbundet med AMS-målere er holdbare innsigelser mot installering av AMS-målere.

Elvia er pålagt gjennom lov- og forskriftsverk for netteiere å installere nye målere i alle målepunkter innenfor eget konsesjonsområde, jf. avregningsforskriften § 4-1. Måleutstyr er nettselskapets eiendom. Elvia har etter nettilknytningsavtalen § 6 første ledd og nettleieavtalen § 5-1 rett til tilkomst til måleutstyret og til å disponere over dette.

Saksøkerne plikter å medvirke for at nettselskapene skal få gjennomført målerbytte som pålagt av myndighetene ved å gi tilgang til utstyret på kundenes eiendom. Dette følger av nettilknytningsavtalen § 6 første ledd og nettleieavtalen § 5-1, og av avregningsforskriften § 3-1 annet ledd.

Det kreves dom for at saksøkerne plikter å gi Elvia tilgang til måleutstyr for avlesning, vedlikehold og utskiftning av utstyr.

Elvia har som nettselskap adgang til å stenge strømtilførsel overfor private nettkunder dersom det foreligger vesentlig kontraktsbrudd, og forutsatt at vilkårene for å kunne stenge for øvrig er oppfylt. Stenging kan ikke skje der det er fare for liv, helse eller betydelig tingskade, og heller ikke hvis det er fremsatt innsigelser mot grunnlaget for stengingen som ikke er «åpenbart grunnløse», jf. forbrukerkjøpsloven § 48a første ledd og nettleieavtalen § 7-1.

Vedvarende manglende medvirkning til installasjon av AMS-målere utgjør et vesentlig kontraktsbrudd fra saksøkerne. Manglende medvirkning til målerbytte innebærer blant annet at nettselskap som Elvia risikerer å komme i brudd med offentligrettslige forpliktelser de er pålagt etter monopolreguleringen, og dette svekker i sin tur grunnlaget for helhetlig og rasjonell drift av nødvendige nettjenester.

Elklagenemda har i flere avgjørelser kommet til at å nekte installasjon av AMS-målere under henvisning til helsevirkning er et vesentlig kontraktsbrudd og at nettselskap etter forbrukerkjøpsloven § 48 a har adgang til å stenge strømtilførselen i slike tilfeller.

Innsigelsene knyttet til helsemessige virkninger fra AMS-målere som er fremsatt av saksøkerne er «åpenbart grunnløse», jf. forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav b. De helsemessige virkningene av stråling generelt, og AMS-målere spesielt, har vært gjenstand for grundige vurderinger av både nasjonale og internasjonale ekspertorganer. Disse vurderingene har dannet grunnlaget for lovgivers beslutning om utrulling av nye målesystemer i Norge. Nettkundene har ikke vist til dokumentasjon som tilsier at det er vitenskapelig belegg for at AMS-målere, med eller uten kommunikasjonsmodul, fører til negative helsemessige virkninger.

Spørsmålet om fare for liv og helse eller betydelig tingskade knytter seg til virkninger ved stenging og ikke til installasjonen av AMS-målere. Vurderingen må gjøres konkret i hvert enkelt tilfelle. Saksøkerne har i stevningen gjort gjeldende at stenging innebærer fare for liv og helse uten å konkretisere eller dokumentere anførselen. Det er ikke holdepunkter for at det er fare for liv, helse eller betydelig tingskade knyttet til noen av saksøkerne. De materielle vilkårene for stenging anses oppfylt.

Elvias leveringsplikt ikke er til hinder for anvendelse av stengingsadgangen etter forbrukerkjøpsloven § 48 a.

Elvias påstand

I sak 20-187442TVI-TSOS/THAL:

1. Elvia AS frifinnes.
2. Nils Jørgen Olsen (målepunkt-ID 707057500016026897), Nils Petter Nilsen (målepunkt-ID 707057500015046773), Sanna Johansson (målepunkt-ID 707057500015654879), Kristina Arvidsson (målepunkt-ID 707057500015669583), Ulrikke Espelund (målepunkt-ID 707057500015526763), Øivind Jacobsen (målepunkt-ID 707057500015750878) Jan Erik Winås (målepunkt-ID 707057500016191601), Solvår Werenskiold (707057500021214876) plikter å gi Elvia AS tilgang til strømmåler for avlesning, vedlikehold og utskiftning av strømmåler.
3. Elvia AS tilkjennes sakskostnader.

I sak 20-143133TVITSOS/THAL:

1. Elvia AS frifinnes.
2. Gillian Raynes Godtfredsen plikter å gi Elvia AS tilgang til strømmåler på målepunkt-ID 707057500051306527 for avlesning, vedlikehold og utskiftning av strømmåler.
3. Elvia AS tilkjennes sakskostnader.

Partshjelperens påstandsgrunnlag:

Det er på det rene at mennesker i det daglige utsettes for sterkere stråling fra mobilnettet enn fra strålingen som AMS-målere avgir. Strålingen fra AMS-målerne ligger langt under grenseverdiene som nettselskapene forholder seg til. Det er ikke sannsynliggjort at nettkundene, med sitt sykdomsbilde og lidelser, vil forholde seg friske, eller blir kvitt eksisterende sykdommer/lidelser dersom AMS-målere ikke installeres.

Nettselskapene står i en mellomposisjon mellom nettkundene på den ene siden og myndighetene på den andre. Nettselskapene, som monopolist, er underlagt strengt regelverk med sanksjonsmidler dersom de ikke oppfyller kravene om å installere AMS-målerne fra myndighetene. At en dom i favør nettkundene vil frita nettselskapene forfølgning og ileggelse av tvangsmulkt fra myndighetene blir en spekulasjon. Fra et bransjeperspektiv har også kravet til installasjon av AMS-måler hos kundene også en side til selskapenes overholdelse av øvrige offentligrettslige krav.

Det kan ikke kreves at nettselskapene foretar egne undersøkelser av de helsemessige aspektene ved installasjon av AMS-målere. Selskapene må forholde seg til fagmyndighetenes evalueringer, som i dette tilfellet er folkehelseinstituttet (heretter FHI), DSA og helse- og omsorgsdepartementet (heretter HOD). Det er uansett tvilsomt om nettkundene ville hatt et annet syn på installasjonen av AMS-målere hvis selskapet hadde gjort egne vurderinger av temaet med samme resultat som fagmyndighetene.

Det er ikke sannsynliggjort at det er en forskjell mellom de gamle strømmålerne og AMS-målerne når det kommer til avgitt stråling.

Når det gjelder tilkomstretten er det uklart hva som anføres som frifinnelsespåstand for nettselskapets fullbyrdespåstand. Det er ikke anført at forskriften som gir nettselskapene tilkomstrett er en ugyldig eller ulovlig ordning.

Nettselskapene har oppstilt et dokumentasjonskrav for at kundene skal slippe installasjon av AMS-målere med kommunikasjonsenhet. Dette kravet er legitimt og ikke urimelig. Hvis kundene kan vise til helsemessige skader de får ved installasjonen av AMS-målere vil kundene få fritak fra installasjon. Hvis det ikke var oppstilt et slik dokumentasjonskrav ville alle i praksis kunne krevd unntak fra installasjon uten begrunnelse. At helsemyndighetene har satt føringer for hva leger skal kunne gi dokumentasjon på kan ikke nettselskapene svare for. Kundene er ikke avskåret fra å få dokumentert psykiske plager.

Energi Norge har oppfordret nettselskapene om å utvise kreativitet overfor nettkunder som er skeptiske til installasjon. Dette er fulgt opp av nettselskapene, ved for eksempel at kunder som oppfylder dokumentasjonskravet får tilbud om installasjon av måler uten kommunikasjonsenhet. Andre alternativer er også tatt i bruk som for eksempel installasjon av endenode, eller antenne satt på utsiden av boligen. Slike alternativer har imidlertid et kostnadsaspekt knyttet til seg. Hvis alle kunder krevde alternative løsninger ville nettjenestene blitt dyrere for alle da dette belastet på de felles tariffene. Kostnader ved slike alternative løsninger må bæres av kunden.

Hvis nettselskapene ikke kan få dom for å tvangsfullbyrde installasjon av AMS-målere vil nettselskapene i praksis stå rettsløse. Installasjon vil ikke kunne skje hvis en nettkunde motsetter seg dette.

Installasjonen av AMS-målerne har betydning for det grønne skiftet Norge skal igjennom. Utrulling er et ledd i optimaliseringen av det elektriske nettet i Norge. Det er behov for en rettslig avklaring av temaet, da det foreligger en betydelig rettslig uenighet.

Leveringsplikten til selskapene kan ikke avskjære stengingsretten, uten denne ville selskapene stått rettsløse. Hvis sakens utfall blir at saksøkerne gis medhold vil dette være urettferdig overfor de kundene som allerede har fått installert AMS-målere uten elektronisk kommunikasjonsmodul. Hvordan disse da vil reagere er uklart, og en reversering av det allerede installerte er umulig.

Saken fremstår som en rettsliggjøring av politisk og vitenskapelig uenighet. Det er i prinsippet måle- og avregningsforskriften som angripes. Det er ikke umulig å rette søksmål mot staten som har vedtatt forskriften med de følger dette medfører. Det er myndighetene, ved fagmyndighetene som har godkjent utstyret som nå installeres.

Nettselskapene har valgt å stole på myndighetene, og den forskningen de baserer seg på. Hvis det skulle komme dokumentasjon på at konklusjonene er gale, vil nettselskapene da revurdere sine standpunkt. Slik dokumentasjon er ikke fremlagt i denne saken.

Partshjelperens påstand:

1. Energi Norge tilkjennes sakskostnader.

Rettsens vurdering

Retten har kommet til at Elvia frifinnes i hovedsøksmålet, og til at saksøkerne frifinnes i motsøksmålet.

1. Innledning

Elvia er et nettselskap som er gitt områdekonsesjon for levering av strøm av Olje- og energidepartementet etter energiloven § 3-2 i blant annet Viken og Innlandet fylke. Energiloven § 3-3 første ledd oppstiller en leveringsplikt for nettselskap som er gitt områdekonsesjon:

«Den som gis områdekonsesjon [...], skal levere elektrisk energi til alle kunder innenfor det geografiske området konsesjonen gjelder for.»

Det følger av avregningsforskriften § 4-1, som er hjemlet i energiloven § 4-1, at nettselskap skal installere AMS-målere i hvert målepunkt. I bestemmelsens annet ledd fremgår det nettselskapene ikke har plikt til å installere AMS-målere dersom

«b. installasjonen er til vesentlig og dokumenterbar ulempe for sluttbruker»

Avregningsforskriften § 4-5 oppstiller krav om at slik installasjon skal skje innen 1. januar 2019. Denne fristen ble forlenget til 1. januar 2021.

Nettkunder har en lovfestet medvirkningsplikt som fremgår av avregningsforskriftens § 3-1 annet ledd:

Sluttbruker plikter å gi nettselskapet i sitt nærområde adgang til måleren for anlegget sitt.

Bestemmelsens annet ledd ble innført ved endring av avregningsforskriften med virkning fra 1. februar 2021. Innføringen var ment som en presisering av nettkundens medvirkningsplikt. I Reguleringsmyndigheten for energi (heretter RME) sitt Høringsdokument 8/2020 pkt. 4.2.2 ble det presisert at

Nettselskapene bare skal ha adgang dersom de har et saklig behov, for eksempel kontroll av målerstand, oppgradering, vedlikehold eller utskifting av måler.

Det er uomtvistet at Elvia har plikt til å installere AMS-målere hos saksøkerne i nærværende sak, og at saksøkerne har motsatt seg slik installasjon. I motsøksmålet krever Elvia fullbyrdelsesdom på at saksøkerne skal gi tilgang til strømmålerne for utskifting.

I hovedsøksmålet krever saksøkerne fastsettelsesdom på at Elvia ikke skal kunne utøve selskapet rett til stenging av overføring av elektrisk energi som fremgår av forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd. Bestemmelsen inntas i sin helhet:

«Nettselskapet kan avbryte (stenge) overføringen av elektrisk energi dersom det foreligger vesentlig kontraktsbrudd fra forbrukerens side i en avtale som nevnt i § 2 første ledd bokstav d. Stenging kan likevel ikke skje hvis

- a) det er fare for liv, helse eller betydelig tingskade, eller*
- b) forbrukeren har innsigelser mot grunnlaget for stengingen, som ikke er åpenbart grunnløse.»*

Innledningsvis inntas også energiloven § 10-3 første ledd som oppstiller en bestemmelse om tvangsmulkt hvis nettselskaper overtrer bestemmelser i loven. Bestemmelsen lyder som følger:

«Ved overtredelse av denne lov eller bestemmelser eller pålegg gitt i medhold av loven, kan det fastsettes en tvangsmulkt som enten løper inntil forholdet er brakt i orden eller forfaller ved hver overtredelse»

Som nevnt ovenfor, ble nettselskapenes plikt til å installere AMS-målere utvidet fra januar 2019 til januar 2021. Elvias representant uttalte under rettsmøtet at forlengelsen var en såkalt «grace-period» slik at nettselskapene kunne innordne seg forpliktelsen om installasjon som fremgår av avregningsforskriften § 4-1.

I det følgende vil retten først vurdere hvorvidt Elvia har en stengingsrett under punkt 1 (hovedsøksmålet), deretter hvorvidt Elvia likevel plikter å levere strøm til tross for at de har en stengingsrett under punkt 2 (hovedsøksmålet), og så hvorvidt saksøkerne har en medvirkningsplikt under punkt 4 (motsøksmålet).

2. Er vilkårene i forbrukerkjøpsloven § 48 a oppfylt?

2.1 Vesentlig kontraktsbrudd

Det følger av forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd at inngangsvilkåret for stenging av strøm er at det foreligger et «vesentlig kontraktsbrudd». Lovteksten gir ikke videre veiledning om hva som utgjør et vesentlig kontraktsbrudd i disse tilfellene.

Retten tar utgangspunkt i NOU 2004:4 Lovregulering av strømvavtaler sluttet med forbrukere pkt. 20.4.4 hvor lovgiver går gjennom hva som kreves for at vilkåret skal være oppfylt. Det presiseres at betegnelsen «kontraktsbrudd» dekker alle former for brudd på en forbrukers kontraktsforpliktelser i forhold til et nettselskap. Det er enighet om at saksøkernes manglende medvirkning til å la selskapet installere AMS-målere utgjør et kontraktsbrudd på nettleieavtalen mellom partene. Vurderingstemaet er om kontraktsbruddet er vesentlig.

Det følger av NOU 2004:4 pkt. 20.4.4 at det ved vurderingen skal tas utgangspunkt i «avviket fra kontraktsmessig oppfyllelse», og legges vekt på «avvikets karakter og omfang». Om vesentlighetskravet uttales det at det må være tale om et «markert avvik» fra kontraktsmessig oppfyllelse. Fordi elektrisitet er et nødvendighetsgode, understrekes det at terskelen for å stenge skal være «forholdsvis høy». Ved vurderingen skal virkningene for strømkundene hensynstas. Videre uttales det at det skal være en «viss forholdsmessighet

mellom nettselskapets interesse i å gjennomføre stenging og virkningene av stengingen for forbrukeren.»

Det legges etter dette til grunn at det er en høy terskel for at mislighold fra en nettkunde utgjør et vesentlig kontraktsbrudd. Retten må så vurdere hvorvidt saksøkerens mislighold utgjør et slikt vesentlig kontraktsbrudd på bakgrunn av vurderingskriteriene som er inntatt i forarbeidene.

Saksøkerne anførte at installasjon av AMS-målere i stor grad vil ha innvirkning på deres helse. Fordi Elvia har monopol på levering av strøm, står saksøkerne uten et reelt alternativ hva gjelder andre nettleverandører. Saksøkerne må derfor velge mellom å akseptere installasjon som de mener påfører dem helseplager, eller å minste strømtilkoblingen.

Elvia har på sin side trukket frem at de vil handle i strid med offentligrettslige regler om de ikke installerer AMS-målere. Som vist i innledningen ovenfor, følger det av energiloven § 10-3 første ledd at nettselskapene kan ilegges tvangsmulkt dersom selskapene ikke oppfyller myndighetenes pålegg om å installere AMS-målere. Videre anførte Elvia at et strømsystem hvor flere kunder ikke er koblet ved AMS-målere vil føre til en lite enhetlig drift, høyere driftskostnader og forskjellsbehandling av kundene.

Elvia anførte også at saksøkerne har blitt tilbudt alternative løsninger, som for eksempel strømmåler uten elektronisk sender, endenode eller installasjon av sender på utsiden av boligen, dersom de oppfyller dokumentasjonskravet (mer om dette nedenfor). AMS-måler uten elektronisk sender innebærer at måleren ikke automatisk sender informasjon til nettselskapet, noe som reduserer strålingen som strømkundene utsettes for ved installasjon. Med endenode menes en AMS-måler som ikke er tilknyttet et såkalt «mesh-nettverk» og da unnlater å videresende data fra omkringliggende nettkunders AMS-målere. En slik løsning vil også være egnet til å redusere strålingen. Installasjon av sender på utsiden av boligen vil bringe AMS-måleren lenger vekk fra strømkundene og igjen redusere strålingen. Elvia har på denne måten forsøkt å dempe virkningene som saksøkerne mener installasjonen har.

Elvia har vist til praksis fra Elklagenemnda til støtte for sitt syn. Elklagenemnda er klageorganet for klager som springer ut fra kontraktsforhold mellom energiselskap og forbrukere. Nemda består av to representanter oppnevnt av Forbrukerrådet og to representanter oppnevnt av energiselskapene, og ledes av en uavhengig jurist.

I vedtak av 8. april 2019 (sak 18-316) behandlet nemda en sak med tilsvarende faktum. Saken gjaldt hvorvidt det å motsette seg installering av AMS-målere utgjør et vesentlig mislighold. Nemda konkluderte med at fordi nettselskapet hadde tilbudt seg å installere en AMS-måler uten kommunikasjonsenhet, så var kontraktsbruddet fra kunden ikke «forankret i en beskyttelsesverdig interesse». Videre uttalte nemda at nettselskapets interesse i installasjonen var «legitim og klar». Nemda fant at nektelsen av å installere ny måler utgjorde et vesentlig kontraktsbrudd. Tilsvarende synspunkt er også opprettholdt i ytterligere to vedtak av 15. juni 2020 (sak 19-327 og sak 19-393).

Retten finner å kunne tillegge Elklagenemndas redegjørelse stor vekt. Nemndas vedtak er kun rådgivende, men er etter rettens oppfatning relevante i den rettslige vurderingen, all den tid nemndas sammensetning er balansert, og nemndas formål er å behandle tvister som

i nærværende sak. Vedtakene ligger nært i tid, og sakene som ble behandlet var langt på vei identiske med situasjonen som behandles i denne saken.

Elvia anførte at nettselskapene står uten andre sanksjonsmidler dersom stenging ikke tillates. Fordi saken ikke gjelder betalingsmislighold, hevder saksøkerne at andre misligholdsbeføyelser kan anvendes, som for eksempel erstatning.

Retten er ikke enig i at erstatning er en anvendelig misligholdsbeføyelse i denne saken. Hvis nettselskapet var utelukket fra å stenge strømmen fordi kundene nektet å installere AMS-målere, og dermed var hensatt til å kreve erstatning fra hver enkelt kunde, ville dette i seg selv ført til store kostnader i form av erstatningsutmåling og innkreving. Erstatningsutmålingen ville for øvrig blitt utfordrende. Etter rettens syn fremstår det som en tungvint løsning å pålegge kunden å dekke det økonomiske tapet som nettselskapet lider som følge av mulkt ilagt etter energiloven § 10-3. Risikoen for tvangsmulkt fremgår, som vist innledningsvis, direkte av energiloven § 10-3, og saksøkers anførsler om at tvangsmulkten ikke var sannsynliggjort kan etter rettens syn derfor ikke tas til følge.

Saksøkerne anførte at det ikke kan være tale om et kontraktsbrudd når nettkundene faller inn under en forskriftsbestemmelse. Retten tolker anførselen som en henvisning til avregningsforskriften § 4-1 annet ledd bokstav b hvor det fremgår at nettselskapet ikke har plikt til å installere AMS-målere hvis installasjonen er til vesentlig og dokumenterbar ulempe for sluttbruker (dokumentasjonskravet). Det er uomtvistet at saksøkerne kan oppfylle dokumentasjonskravet ved å vise til psykiske plager som følge av stråling, og i slike tilfeller vil ha krav på alternative løsninger fra nettselskapet. Dette alternativet er imidlertid ikke aktuelt for saksøkerne. I stedet mener samtlige saksøkere at en installasjon vil utsette dem for en vesentlig ulempe i form av fysiske helseplager. Saksøkerne har vist til at det ikke er mulig å dokumentere slike fysiske helseplager fordi HOD i sin uttalelse av 14. mars 2018 fastslo at fastleger som «skriv ut ein attest som sier at pasienten har plager som skuldast ein automatisk strømmålar, vil det vere i strid med helsepersonellova».

Uttalelsen fra HOD førte til en praksis hos fastleger som ble kritisert i Sivilombudsmannens brev til NVE av 13. mai 2020. Sivilombudsmannen viste til at det i en konkret sak fremstod uheldig at det ble gitt uttrykk for at det er mulig å oppfylle dokumentasjonskravet i § 4-1 annet ledd bokstav b når det gjelder fysiske helseplager, til tross for HODs klare standpunkt i ovennevnte uttalelse. Sivilombudsmannen fant ikke tilstrekkelig grunn til å gå videre med den konkrete saken, fordi den berodde på en faglig vurdering av om det er en dokumentert sammenheng mellom fysiske helseplager og stråling fra AMS-målere.

Retten slutter seg til Sivilombudsmannens vurdering. Retten tar ikke stilling til gyldigheten av HODs retningslinjer. Konklusjonen beror på hvorvidt innsigelsene til saksøkerne er «åpenbart grunnløse», jf. forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav b i punkt 2.3 nedenfor. Når retten kommer til at saksøkernes innsigelser er «åpenbart grunnløse», er det fordi at saksøkerne ikke kan vise til en «vesentlig og dokumenterbar ulempe» etter avregningsforskriften § 4-1 bokstav b hva gjelder en sannsynliggjort årsakssammenheng mellom elektromagnetisk stråling og fysiske helseplager.

Retten konkluderer etter dette at klar praksis fra Elklagenemda, og Elvias installasjonsalternativer samlet sett tilsier at nektelsen av å installere AMS-målere utgjør et vesentlig kontraktsbrudd etter forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd.

2.2 Vil stenging medføre «fare for liv og helse»?

Det følger av forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav a at stenging ikke kan skje hvis det er fare for liv, helse eller betydelig tingsskade. Det fremgår ikke av lovens ordlyd hva som ligger i «fare for liv, helse eller betydelig tingsskade».

I Ot.prp.nr.114 (2004-2005) Om lov om endringer i forbrukerkjøpsloven (lovregulering av strømvavtaler) side 149 uttaler departementet at unntaket tar sikte på «mer akutte situasjoner der forbrukeren eller noen i hans husstand ikke vil tåle at forsyningen av elektrisitet blir stengt». Dette beror på en konkret vurdering.

Denne saken har sitt utspring i en begjæring om midlertidig forføyning som ble anlagt etter at saksøkerne mottok stengingsvarsel fra Elvia desember 2020.

Retten mener at vurderingen av unntaksvilkåret i forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav a ville hatt større betydning på tidspunktet for den midlertidige forføyningen. På nåværende tidspunkt vil en stenging etter rettens mening ikke medføre akutte situasjoner for strømkundene. Det fremgår av NOU 2004:4 pkt. 20.4.1 at stengingsretten skal fungere som et sanksjonsmiddel for nettselskaper mot kontraktsbrudd fra nettkunder. Det er bare der hvor kundene kan vise til at slik stenging vil føre dem inn i akutte farlige situasjoner at unntaket får anvendelse. Det ble ikke ført bevis for at saksøkerne er, eller ville komme i en slik situasjon, under rettsmøtet, og retten kan heller ikke se at dette ble sannsynliggjort.

Saksøkerne anførte at en dom i Elvias favør vil ha uklar rekkevidde og at en stenging ville kunne vedvare, slik at unntaksvilkåret dermed var oppfylt.

Retten er ikke enig i dette standpunktet. Vurderingen må foretas på grunnlag av forholdene på nåværende tidspunkt. Bestemmelsen legger som nevnt opp til at sanksjonsmiddelet skal kunne tas i bruk for å løse en fastlåst situasjon mellom nettselskapet og nettkunden. Hvis nettselskaper forhindres fra å ta i bruk stengingsretten på bakgrunn av hypotetiske situasjoner i fremtiden, ville stengingsretten vært uten innhold som sanksjonsmiddel.

Retten konkluderer på denne bakgrunn med at unntaksvilkåret i forbrukerkjøpslovens § 48 a første ledd bokstav a ikke er oppfylt.

2.3 Er innsigelsene fra saksøkerne «åpenbart grunnløse»?

Ordlyden «åpenbart» i unntaksvilkåret i forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav b tilsier at det er tale om en høy terskel. Det fremgår ikke av lovteksten hva som utgjør en åpenbart grunnløs innsigelse.

Retten tar utgangspunkt i NOU 2004:4 pkt. 20.4.6 hvor det fremgår at reservasjonen mot åpenbart grunnløse innvendinger er ment å verne nettselskapene mot «tydelig grunnløse innvendinger som bare tjener til å trenere saken». Videre defineres vurderingstemaet til «om innsigelsene ut fra en objektiv og forsvarlig vurdering» fremstår som åpenbart grunnløse. Vurderingen som skal foretas omfatter både innsigelsenes «rettslige og faktiske forankring». I Ot.prp.nr.114 (2004-2005) pkt. 13.4.5 fremgår det at det er selskapet «som har risikoen for om vurderingen er riktig.»

Saksøkernes innsigelser knytter seg til at installasjon av AMS-målere er helseskadelig. Retten må vurdere hvorvidt denne anførselen er åpenbart grunnløs. Det er ved denne

vurderingen ikke opp til retten å vurdere hvorvidt det faktisk er slik at stråling fra AMS-målere påfører, eller er egnet til å påføre, strømkunder helseskader. Retten skal kun konstatere hvorvidt terskelen i det rettslige vurderingstemaet er oppfylt. Saksøkerne sammenlignet terskelen med det strafferettslige beviskravet. Retten er ikke enig i at terskelen er direkte sammenlignbar, men finner at den må ligge et sted mellom kvalifisert sannsynlighetsovervekt og det strafferettslige beviskravet.

Saksøkerne har vist til at ved vurderingen av om stråling fra AMS-målere er helseskadelig skal det sees hen til føre-var-prinsippet. Føre-var-prinsippet anvendes som vurderingsnorm ved innføringen av ny teknologi eller tjenester som kan ha ukjente helse- og miljøvirkninger. Det følger av strålevernloven § 5 at

«Enhver tilvirkning ... installasjon, bruk av strålekilder skal være forsvarlig, slik at det ikke oppstår risiko for dem som utøver virksomheten, andre personer eller miljøet»

I Ot.prp.nr.88 (1998-1999) Om lov om strålevern og bruk av stråling pkt. 7.1.4 uttaler Sosial- og helsedepartementet (nåværende Helse- og omsorgsdepartementet) at det ikke er noen vesensforskjell mellom føre-var prinsippet og forsvarlighetskravet som kommer til uttrykk i strålevernloven.

Dette medfører at retten må tolke innsigelsene til saksøkerne i lys av føre-var-prinsippet. Nettselskapet la til grunn at installasjonen av AMS-målere ikke var helseskadelig, og har derfor bevisbyrden for at saksøkernes innsigelsene ikke er åpenbart grunnløse.

Retten vil i det følgende kort redegjøre for hovedinnholdet av vitneforklaringene og dokumentasjonen som fremkom under rettsmøtet. Deretter vil retten foreta en avveining av om saksøkernes anførsler er åpenbart grunnløse.

Bevisførselen dreide i hovedsak om skadevirkningene fra stråling fra AMS-målere var tilstrekkelig utredet, den faglige uenigheten på feltet, og om troverdigheten til de rådende fagmyndighetene på området. Det avgjørende spørsmålet var hvorvidt «ikke-ioniserende»-stråling er, eller potensielt kan være helsefarlig, og om slik stråling er forenelig med saksøkernes helseplager.

Retten legger til grunn at det med «ioniserende stråling» menes stråling som har stor nok energi til å ionisere et atom eller molekyl. Slik stråling vil medføre oppvarming, og er ansett for å være skadelig. Med «ikke-ioniserende» stråling menes stråling som ikke har stor nok energi til å føre til oppvarming.

Det er enighet mellom partene om at Norge og norske nettselskaper anvender en grenseverdi for stråling som er utarbeidet av International commission on non-ionizing radiation protection (heretter ICNIRP). Kort oppsummert baserer grenseverdiene seg på at stråling med energinivåer under det som anses for «ioniserende stråling», ikke er skadelig.

Det sakkyndige vitnet Einar Flydal er utdannet statsviter og telekomstrateg, og har tidligere jobbet i Telenor og ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Han har skrevet en rekke artikler og bøker om elektromagnetisk stråling (heretter kalt EMF), og om hvordan lavfrekvensstråling kan ha helseeffekter for mennesker. Han er i hovedsak den som har organisert søksmålet for saksøkerne. Han forklarte at økning av EMF i Norge er et

helse- og miljøproblem. Ifølge Flydal tar EMF-bransjens bruk av de omforente grenseverdiene inn over seg skadeeffektene som lavfrekvent stråling har vist seg å forårsake. Det er bevist at lavfrekvent stråling kan åpne for kalsiuminnstrømning i cellene som fører til oksidativt stress, som igjen kan føre til lidelser. Flydal anser ICNIRP er et inhabilt organ, fordi organet er styrt av en lukket krets forskere som har tilknytning til næringer som har interesse i at lavfrekvent stråling tillates i samfunnet, for eksempel telekomindustrien. ICNIRP består av forskere fra samme miljø, og er ifølge Flydal i stor grad selvrefererende. Grunnleggeren av ICNIRP har byttet jobb til World Health Organization (heretter WHO). Dette har etter Flydals mening medført at WHO utelukkende forholder seg til ICNIRPS forskningsresultater og faglige vurderinger på området. Videre påpekte Flydal at flere land, som for eksempel Frankrike og Belgia har vedtatt lavere grenseverdier enn i Norge.

Det sakkyndige vitnet Dr. Else Nordhagen har doktorgrad i informatikk, og har jobbet som forsker ved Sintef, seniorforsker i Telenor, og vært gründer i mobilbransjen. Hun forklarte at hun ble gjort oppmerksom på tematikken da hun hørte at den tidligere kollegaen Flydal jobbet på området. Hun gikk i gang med å gjøre feilsøk i forskningen på feltet, og kom til at de eksisterende forskningsresultatene inneholdt flere svakheter. Særlig var det en feilslutning at forskningen kun forholdt seg til det hun definerte som det «termiske paradigmet». Det termiske paradigmet innebærer at oppvarming er den eneste årsaken som er påvist at kan være helseskadelig. Videre forklarte Nordhagen at det ligger i strålefysikkens vurderingskriterier å forkaste funn hvor mekanismen er ukjent, samt funn som er vanskelig å gjenskape i tilsvarende eksperimenter. Hun mente at forskningen så bort ifra det hun definerte som det «biologiske paradigmet». Det biologiske paradigmet er vurderingskriterier som benyttes innen toksikologi og annen medisinsk forskning. Ved å benytte en slik forskningsmetodikk på EMF-feltet blir resultatet at lavfrekvent stråling også kan ha helseskadelige effekter.

Det sakkyndige vitnet Odd Magne Hjortland er utdannet automasjonsingeniør og driver selskapet EMF Consult AS. EMF Consult tilbyr måletjenester og utstyr til skjerming mot EMF. Hjortland opplyste at han ikke har formell utdanning innen radiokommunikasjon, men han mente at det måtte være en sammenheng mellom EMF og helseplager. Under utrulling av AMS-målerne ble han kontaktet av nettselskapene for å kontrollere strålingen fra målerne. Han avdekket feil i Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (heretter NKOM) sine målinger av AMS-målerne. Han fant at standardene NKOM benyttet seg av ikke dekket all den strålingen som målerne avga. Videre fant han at AMS-målere uten elektrisk kommunikasjonsenhet skapte betydelige mengder støy inn i husets strømnett, også kalt «skitten strøm».

Det sakkyndige vitnet Magda Havas er pensjonert professor fra Trent University, og har forsket på feltet i en årrekke. Hun forklarte at EMF har en rekke helsemessige skadevirkninger, både hva gjelder stråling fra AMS-målere med elektrisk kommunikasjonsenhet og fra skitten strøm, og at slik stråling kan være kreftfremkallende. Havas forklarte seg langt på vei sammenfallende med de øvrige sakkyndige vitnene fra saksøkernes side, og konkluderte med at mikrobølger og skitten strøm har negative effekter som kan lede til sykdom.

Det sakkyndige vitnet David Orly Carpenter er professor i folkehelse, nåværende dekan og medisin. Han forklarte at han har jobbet for elektrisitetsbransjen i mange år. På samme måte som Havas gjennomgikk han forskning, studier og negative helsevirkninger av AMS-

målere, som han mente dokumenterer skadeeffekter fra EMF. Han var kritisk til at forskermiljøet i og rundt ICNIRP ikke forholder seg til annen forskning på feltet, og mente det er overveldende vitenskapelige bevis for skadevirkninger fra stråling under termisk nivå. Han forklarte at oksidativt stress er den mest vanlige virkningsmekanismen.

Som sakkyndig vitne møtte Lars Klæboe. Klæboe er seniorrådgiver i DSA og utdannet biolog og medisiner. Han har skrevet doktorgrad om hjernesvulster, og har tidligere jobbet i forskningsavdelingen i kreftforeningen. Han forklarte at hans faglige vurdering var at AMS-målere ikke har helsemessige virkninger da de medfører en strålingseksposering som er så lav det ikke er grunn til å anta at det kan være helsefarlig. Han viste til at NKOMs målinger av AMS-målerne viste at strålingen lå på en 1000-del av de verdiene som ICNIRPs grenseverdier legger opp til. Videre viste han til at ICNIRPs grenseverdier har inntatt en stor sikkerhetsmargin for å sikre at stråling som ligger tett opp til grenseverdiene ikke skal kunne gi negative helseeffekter. Han forklarte at strålingen som AMS-målerne avgir er lave sammenlignet med strålingen fra andre strålekilder mennesker utsettes for i det daglige. Både stråling fra WIFI og AMS-målere er lavere enn den kontinuerlige strålingen mobilnettet påfører individer. Mobilnettstråling må være kraftig for å kunne gi mobildekning innendørs. Klæboe forklarte at han har sittet i ekspertgruppen til FHI, og at han er en av forskerne som har sittet i og er nært tilknyttet ICNIRP. Han forklarte at både ICNIRP og FHI gjennomgår alle relevante funn og forskning på EMF-området. Klæboe uttalte at beskrivelsen av ICNIRP som korrupte og inhabile er uriktig. Ifølge Klæboe vurderer ICNIRP alle relevante funn og alle forskningsbaserte artikler tas stilling til. Grunnen til at forskningen som saksøkernes sakkyndige vitner viser til ikke er tillagt stor vekt, er ifølge Klæboe at det ikke er brukt en vitenskapelig forskningsmetode ved funnene, og at resultatene i stor grad er basert på gammel forskning som fokuserte på mobilstråling. Når forskningen det vises til ikke beskriver hvordan eksperimentene er utført, kan den etter Klæboes oppfatning ikke vektlegges fordi den ikke kan gjenskapes. Bevisene fra saksøkernes sakkyndige er selektivt utvalgt, og viser ikke til anerkjente organisasjoner eller rapporter. Klæboe mente saksøkerne i stor grad har vist til egenprodusert forskning, eller artikler som er tilpasset eget budskap. Der hvor FHI og WHO i sine rapporter gir uttrykk for tvil, er dette et uttrykk for vitenskapelig forbehold. Saksøkernes sakkyndige gir ikke uttrykk for tvil i sine konklusjoner. Klæboe forklarte at med begrepet «skitten strøm», menes svært svak stråling. Å legge vekt på hvilke forandringer en AMS-måler tilfører strømmettet i et hus vil ifølge Klæboe være ulogisk, fordi andre strømførende artikler, som for eksempel induksjonsplater og LED-pærer, påfører strømmettet like store variasjoner. Man kan ikke kategorisk utelukke at lavfrekvent EMF kan gi biologisk effekt, men dersom dette ble kommunisert til offentligheten, ville dette kunnet bli oppfattet feil. Klæboe forklarte at Frankrike og Belgia opererer med lavere grenseverdier som et resultat av politisk press, uten at dette er en avgjørelse som bygger på forskningsbaserte funn.

Som sakkyndig vitne møtte også Arnt Inge Vistnes, pensjonert forsker og tidligere førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo. Han forklarte at han har jobbet med el-felt og helse i 20 år, og skrevet en rekke publiserte fagartikler og bøker om temaet. Når det gjelder de helsemessige virkningene av AMS-målere, forklarte Vistnes at eksponeringen fra en AMS-måler er tilsvarende eksponeringen man utsettes for ved ha en mobil et stykke unna. Ifølge Vistnes vil for eksempel forandringene som et smelteverk påfører strømmettet i sitt nærrområde, langt overgå virkningene fra en AMS-måler uten kommunikasjonsenhet. Hvis man skulle forholdt seg til de foreslåtte nivåene saksøkerne legger opp til, ville man ikke kunne leve i et moderne samfunn. Dette ville ifølge Vistnes resulter i at en stor del av dagens arbeidsplasser, som er avhengige av kommunikasjon og elektroniske hjelpemidler,

ville blitt lagt ned. Hvis saksøkernes versjon skulle blitt tatt til følge ville det innebåret at el-overfølsomme som gruppe var i stand til å bestå dobbeltblindtester ved eksponering av stråling. Slike forskningsresultater finnes ikke, og det har vist seg vanskelig å få denne gruppen mennesker til å la seg forske på.

Vitnet Mats Møller Bæren møtte for å forklare seg om NKOMs målinger som ble foretatt av AMS-målere før utrulling. Bæren jobber som sivilingeniør i NKOM. Han forklarte at de brukte måleutstyr som fanget opp alle sendinger som AMS-målerne avga ved målingene. Han kunne ikke forklare hvorfor EMF Consult fikk et annet resultat enn NKOM, men han kunne fortelle at målingene uansett lå veldig lavt i forhold til grenseverdiene til ICNIRP.

Retten har ved den samlede vurderingen tillagt forklaringene til de sakkyndige vitnene Klæboe og Vistnes stor vekt på grunn av deres bakgrunn og kvalifikasjoner. Henvisningene til relevant forskning, hvor vitenskapelige metoder og modeller ble benyttet, må veie tyngre enn saksøkernes henvisninger til øvrig funn og materiale. Når Klæboe viser til at funn som påberopes av saksøkernes sakkyndige faktisk blir vurdert av organene som skal vurdere om lavfrekvent stråling er helseskadelig, fester retten lit til dette. At det er vanskelig å ettergå resultatene saksøkernes sakkyndige viser til, fordi de bygger på gammel forskning og/eller på ikke reproduerbare forskningsresultater, er etter retten mening ikke det samme som at FHI, WHO og ICNIRP neglisjerer og forkaster påstandene.

Når det gjelder de mye omtalte grenseverdiene viser retten til at WHO's EMF-prosjekt fastsatte disse på bakgrunn av et samarbeid mellom 60 nasjoner. I FHIs rapport «Svake høyfrekvente elektromagnetiske felt – en vurdering av helserisiko og forvaltningspraksis» utgitt i 2012 vurderte et ekspertutvalg hvorvidt det kan oppstå skadelige effekter ved eksponeringer som er lavere enn ICNIRPs basis- og referanseverdier, dvs. svake RF-felt. Et av kriteriene for vurderingen var om det finnes

«holdepunkter for slike skadelige effekter fra vitenskapelige studier med celler, dyr eller mennesker? Og hvis svaret på det spørsmålet er nei - hvor gode er så holdepunktene for at eksponering er helsemessig trygg ved nivåer under ICNIRP-verdiene?»

Konklusjonen i rapporten fra FHI om helseplager tilskrevet EMF og om mulige helsefarer ved eksponeringen for svake RF-felt, er dekkende for rettens syn. Denne inntas i sin helhet:

«Det er gjort et stort antall kontrollerte forsøk med grupper av personer med helseplager som de opplever kommer fra EMF. Denne tilstanden, som ofte omtales som el-overfølsomhet, betegner vi i rapporten "helseplager tilskrevet EMF" (se også 1.5). De fleste studiene er gjort i laboratorium, noen på arbeidsplassen eller i hjemmet. Selv om kvaliteten varierer, er det mange forsøk som er metodisk gode. Det er dessuten gjennomført en oppfølgingsstudie av god kvalitet, hvor det deltok grupper av personer med helseplager som de tilskriver EMF. Noen få forsøk har vært designet for å undersøke enkeltpersoner med gjentatte eksponeringer. Den relativt omfattende litteraturen gir ikke holdepunkter for at eksponering for EMF virkelig er årsak til at personer får helseplager tilskrevet EMF, enten eksponeringen skjer alene eller i kombinasjon med andre faktorer som kan ha betydning for utløsning av symptomer. Det er heller ikke holdepunkt for at personer med

helseplager tilskrevet EMF er i stand til å oppdage slik eksponering. Forsøk som har vært gjennomført blindt, viser at symptomer også oppstår når forsøkspersonene ikke eksponeres. Det vil si at EMF ikke trenger å være til stede for at det skal oppstå helseplager tilskrevet EMF. Helseplagene kan følgelig skyldes andre forhold; se videre omtale i kapittel 1.5. Ekspertgruppen konkluderer med at vitenskapelige studier tyder på at EMF ikke er årsak til eller medvirkende årsak til tilstanden helseplager tilskrevet EMF (el-overfølsomhet).»

Ekspertgruppen går så videre til å karakterisere risiko og vurdering av usikkerhet:

«Ekspertgruppen mener at vår kunnskap om eksponeringen som befolkningen utsettes for i dagliglivet, er basert på realistiske malinger. Når det gjelder mulige helsefarer ved eksponering for svake RF-felt, foreligger det mange studier utført med ulike metodikk. Generelt sett er dokumentasjonen svært omfattende. Omfanget og kvaliteten varierer med hensyn til de ulike helseeffektene som er studert. Spesielt for helseskader av mer alvorlig karakter, som kreft og effekter på nervesystemet, er det utført mange studier, både med dyr og med mennesker. Mange av de eksperimentelle studiene har benyttet eksponering med svake RF-felt, som er relativt høye sammenliknet med reell eksponering i dagliglivet. Gjenværende usikkerhet i risikovurderingen er i hovedsak knyttet til helseeffekter som viser seg etter svært lang tid og til situasjoner som gir høyest eksponering (dvs. egen bruk av mobiltelefon). Denne usikkerheten i selve risikovurderingen vurderes som lav. Det er neglisjerbar usikkerhet i risikovurderingen knyttet til andre kilder, som basestasjoner, trådløse nettverk, TV-sendere og andres bruk av mobiltelefon.»

Retten finner at når autoritative organisasjoner, med ansvar for folkehelsen, nøysomt beskriver helserisikoen ved EMF, som igjen underbygges av vitnemålene til to fremtredende og krediterte forskere på området, må innsigelsene fra saksøkerne anses for å være åpenbart grunnløse, jf. forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav b. Dette til tross for at utredningen fra FHI ikke var myntet på AMS-målere spesifikt, og forelå i 2012. Retten bygger på forklaringen til vitnet Klæboe, som understreket at alle nye relevante forskningsfunn på området kontinuerlig ble vurdert av både ICNIRIP og WHO.

Retten finner at anførselene om at ICNIRIP er et inhabilt organ som avgir sine vurderinger under påvirkning av bransjeinteresser, fremstår som lite troverdig. Saksøkernes sakkyndige vitner hadde varierende faglige bakgrunner og tok ikke forbehold for sine forskningsfunn på bakgrunn av vitenskapelig tvil.

Saksøkerne anførte at også AMS-målere uten kommunikasjonsenhet kan være helseskadelig. Det vises her til Klæboes og Vistnes forklaringer hvor det ble understreket at interferensen en AMS-måler uten elektronisk kommunikasjonsenhet tilfører strømmettet i en husstand er lik, eller i liten grad overstiger, interferensen andre husholdningsgjenstander tilfører. Det ble for eksempel vist til at induksjonstopper og LED-pærer fører til tilsvarende støy, og at denne støyen uansett ligger langt under de rådende grenseverdiene.

Når Elvia har i tillegg har forsøkt å finne alternativer til kundene for å begrense deres plager, ved å tilby AMS-målere uten kommunikasjonsenhet, endenode, og alternativ plassering av antenne, mener retten at saksøkernes innsigelser til stenging må anses som åpenbart grunnløse.

Unntaksvilkåret i forbrukerkjøpslovens § 48 første ledd bokstav b er ikke oppfylt.

Det utgjør et vesentlig kontraktsbrudd at saksøkerne motsetter seg installasjon av AMS-målere, og unntaksvilkårene i forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd bokstav a og b er ikke oppfylt. Elvia er har dermed rett til å benytte seg av det sanksjonsmiddelet forbrukerkjøpsloven § 48 a oppstiller, nemlig å stenge strømmen.

Elvia AS blir etter dette å frifinne i hovedsøksmålet.

3. Er energiloven § 3-3 til hinder for at stengingsretten etter forbrukerkjøpsloven § 48 a anvendes?

Saksøkerne anførte prinsipalt at stengingsretten etter forbrukerkjøpsloven § 48 a ikke utgjør et relevant unntak fra leveringsplikten som oppstilles i energiloven § 3-3.

Det fremgår hverken av ordlyden i energiloven § 3-3, eller forbrukerkjøpsloven § 48 a, hvordan nettselskapets leveringsplikt forholder seg til nettselskapets stengingsrett. Retten går derfor over til å vurdere uttalelser i forarbeidene om dette.

Elektrisitet er ansett som et nødvendighetsgode i dagens moderne samfunn og mottakeren av et slikt gode nyter derfor et særskilt vern. I NOU 2004:4, behandles forbrukerens beskyttelsesbehov under punkt 12.2. Her holdes leveringsplikten i energiloven § 3-3 opp mot nettselskapets stengingsrett. Stengingsretten defineres til å være den adgangen nettselskapet i visse tilfeller har til å koble sluttbrukere fra nettet på grunn av kontraktsbrudd.

Forut for lovforarbeidene var ikke spørsmålet om stenging av kraftlevering særskilt lovregulert i Norge. Forarbeidene resulterte i at det ble innført en lovfestet stengingsrett i forbrukerkjøpsloven § 48 a. I forarbeidenes punkt 20.4.1 klargjøres det at stenging ikke innebærer en heving av kontrakten, men at nettselskapene gjør gjeldende «en kontraktsrettslig rett». Stenging blir ansett som en «særlig kraftig sanksjon» noe som også tilsier at stenging kan ikke foretas ved ethvert kontraktsbrudd. Det må foreligge et «kvalifisert kontraktsbrudd.»

I Ot.prp.nr.114 (2004-2005) pkt. 13.4.3 uttaler departementet at «stengingsretten bare vil være aktuell ved betalingsmislighold, og at vesentlighetskravet sjelden vil være oppfylt ved brudd på andre kontraktsforpliktelser enn betalingsplikten, jf. NOU 2004:4 s 135.»

Fordi saksøkernes mislighold skyldes noe annet enn manglende betaling, anførte de på denne bakgrunn at stengingsretten ikke kan benyttes. Misligholdet i nærværende sak gjelder unnlåtelsen av å installere AMS-målere.

Det er rettens oppfatning at uttalelsen i Ot.prp.nr.114 (2004-2005) ikke kategorisk utelukker at brudd på andre kontraktsforpliktelser enn betaling kan medføre at stengingsretten benyttes.

Forarbeidene må leses i lys av at de ble utarbeidet før det var tale om å innføre AMS-målere på landsbasis. Det er nok slik at stengingsretten i utgangspunktet var et tiltenkt sanksjonsmiddel overfor nettkunder som unnlot å betale, men uttalelsene i forarbeidene utelukker ikke at stengingsretten også kan benyttes ved andre kontraktsrettslige brudd. Selv

om forbrukerkjøpsloven var myntet på betalingsmislighold, så tilsier ordlyden «sjelden» at stengingsretten også utgjør et relevant sanksjonsmiddel som kan benyttes til tross for leveringsplikten som oppstilles i energiloven § 3-3.

Det følger som nevnt av forarbeidene at stengingsretten i forbrukerkjøpsloven § 48 a ble innført som en sanksjon for å bøte på mangelen av andre mer ordinære kontraktrettslige misligholdsbeføyelser, som for eksempel heving. På bakgrunn av denne uttalelsen, og fordi kontraktsbruddet fra saksøkerne er å anse som et kvalifisert kontraktsbrudd under vurderingen i punkt 2.1, har retten kommet til at leveringsplikten i energiloven § 3-3 ikke er til hinder for at stengingsretten benyttes.

Energiloven § 3-3 er ikke til hinder for at stengingsretten etter forbrukerkjøpsloven § 48 a anvendes.

4. Må saksøkerne gi Elvia AS tilgang til strømmåler for avlesning, vedlikehold og utskifting av strømmåler?

Det er på det rene at saksøkerne både har en kontraktfestet og forskriftsfestet medvirkningsplikt til å gi Elvia tilgang til strømmåler for avlesning, vedlikehold og utskifting av strømmåleren, jf. ovenstående redegjørelse i punkt 1.

Elvia krever dom for å kunne fullbyrde denne medvirkningsplikten. Det er ikke direkte regulert i energiloven, nettleieavtalen eller forskriftsverket hvorvidt det er adgang til å fullbyrde medvirkningsplikten. I NOU 2004:4 pkt. 20.1 uttales følgende:

Retten til å kreve oppfyllelse er grunnleggende i ethvert kontraktsforhold. I forbrukerkjøpsloven har retten til å kreve oppfyllelse ved forbrukerens kontraktsbrudd kommet til uttrykk i § 44. Arbeidsgruppen har vurdert om det bør fastsettes en tilsvarende bestemmelse i forslaget til regulering i energiloven. Gruppen har imidlertid kommet til at reguleringsbehovet ikke er stort nok til å forsvare en slik bestemmelse. Det betyr at man på dette punktet blir henvist til alminnelige kontraktsrettslige regler.

Uttalelsen viser at forbrukerkjøpsloven § 44 ikke er direkte anvendelig for tilfellet saken gjelder. Saksøkerne har rett til å få levert strøm, og regnes derfor som realkreditor i nærværende sak. Elvia plikter å levere strømmen, og anses derfor som realdebitor. Problemstillingen blir da et spørsmål om kreditormora. Vurderingstemaet blir om Elvia, som realdebitor, kan få dom på at saksøkerne, som realkreditor, skal yte nødvendig medvirkning.

Retten har sett hen til juridisk teori på området og har funnet veiledning i uttalelser i Viggo Hagstrøm, Obligasjonsrett, 2. utgave, side 633. Her argumenteres det for at overveiende grunner taler imot en rett til naturaloppfyllelse overfor realkreditor. Det å kreve naturaloppfyllelse, som i denne saken innebærer medvirkning til installasjon av AMS-målere, må ifølge Hagstrøm anses som et sterkt inngrep i den personlige frihet, og kan derfor virke urimelig. Hagstrøm konkluderer på denne bakgrunn med at hovedregelen må være at en realdebitor ikke kan få en realkreditor dømt til å medvirke. Rettens oppfatning er at dette utgangspunktet får anvendelse også i denne tvisten.

Som unntak oppstiller Hagstrøm tilfeller der realkreditor har avgitt et løfte om å medvirke, og spørsmålet blir om dette unntaket får anvendelse i denne saken.

Det er uomtvistet at saksøkerne har undertegnet nettleieavtaler hvor medvirkningsplikten fremgår klart. Retten kan imidlertid ikke se at unntaket kan gis anvendelse i denne saken, fordi en fullbyrdsdom i praksis gir Elvia en rett til å tvinge saksøkerne til å medvirke til installasjon av en gjenstand som de selv har en klar oppfatning om at er skadelig for deres helse.

Elvia har, som vist ovenfor, en rett til å stenge strømleveringen ved kontraktsbrudd, jf. forbrukerkjøpsloven § 48 a første ledd. Når Elvia har slik stengingsrett, som i sin natur fremtvinger samarbeid ved at saksøkerne ikke kan være uten nødvendighetsgodet strøm, vil det etter rettens vurdering være uheldig om Elvia i tillegg kan fullbyrde installasjon hos motvillige kunder. Retten kan heller ikke se hvordan en fullbyrdsdom forhindrer at kundene egenhendig skrur ut AMS-målerne av strømskapet etter en tvangsfullbyrdet installasjon.

Som påpekt av parthjelperen Energi Norge, ble nettselskapene oppfordret til å være løsningsorienterte og kreative overfor kunder som er skeptiske til installasjon. Retten mener at dette må være veien å gå også i fremtiden, til tross for at dette utgjør en kostnad for Elvia. Når nettselskapene uansett må ha et alternativt tilbud for kunder som oppfyller dokumentasjonskravet i avregningsforskriften i § 4-1 første ledd bokstav b, synes det urimelig at kostnadsaspektet i seg selv skal gi Elvia rett til å få dom på at saksøkerne skal medvirke.

Saksøkerne blir etter dette å frifinne i motsøksmålet.

5. Sakskostnader

Ingen av partene har vunnet saken fullt ut og tvisteloven § 20-2 får ikke anvendelse. Retten kan ikke se at partene har delt sakskostnadsoppgavene etter timeantall for henholdsvis hovedsøksmål og motsøksmål.

Det er rettens oppfatning at hovedsøksmålet er der hvor partene har nedlagt størst arbeid. Retten finner at tvisteloven § 20-3 får anvendelse for Elvia, da parten har fått medhold av betydning. Den klare hovedregelen i slike tilfeller er at parten ikke gis sakskostnader fullt ut. Utmålingen blir etter dette skjønnsmessig.

Elvia forklarte at utregningen av de totale saksomkostningene for Elvia var delt likt mellom saksøkerne slik at Godfredsen i sak 20-143133TVI-TSOS/THAL skulle betale 1/10 av den totale summen. Retten er enig i denne fremgangsmåten. Det gjøres et fradrag i Elvias kostnadsoppgave på 25 % i både sak 20-187442TVI-TSOS/THAL og sak 20-143133TVI-TSOS/THAL. Saksøkerne hefter felles for hele beløpet, jf. tvisteloven § 20-6 annet ledd.

Retten finner etter en samlet vurdering at saksøkerne frifinnes for partshjelperen Energi Norges sakskostnadskrav, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd bokstav c. Partshjelperen inntrådte sent i saksforberedelsen, selv etter at saksøkerne hadde etterspurt Energi Norges involvering. Videre bærer saken et visst preg av en styrkeforskjell mellom saksøkerne, som har gått til sak på bakgrunn av sine helseplager på den ene siden, og en mektig energibransje med lovbestemt monopol på området, på den andre.

Retten finner ikke at det er grunnlag for å gjøre unntak etter tvisteloven § 20-4.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist, grunnet stor saksmengde i tingretten.

DOMSSLUTNING

Hovedsøksmålet:

I sak 20-187442TVI-TSOS/THAL:

1. Elvia AS frifinnes.
2. Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, og Solvår Werenskiold dømmes til å betale saksomkostninger til Elvia AS med 699 107 – sekshundreogtittinitusenethundreogsyv – kroner. Betalingsfristen er 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

I sak 20-143133TVI- TSOS/THAL:

1. Elvia AS frifinnes.
2. Gillian Raynes Godtfredsen dømmes til å betale saksomkostninger til Elvia AS med 77 677 – syttisyvtusensekshundreogsyttisyv – kroner. Betalingsfristen er 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Motsøksmålet:

I sak 20-187442TVI-TSOS/THAL:

1. Nils Jørgen Olsen, Mona Storm Andersen, Nils Petter Nilsen, Sanna Johansson, Kristina Arvidsson, Ulrikke Espelund, Øivind Jacobsen, Jan Erik Winås, Gillian Raynes Godtfredsen og Solvår Werenskiold frifinnes.

I sak 20-143133TVI- TSOS/THAL:

1. Gillian Raynes Godtfredsen frifinnes.

Retten hevet.

Eirik Jarnholt Rodahl

Veiledning om anke i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling.

Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.